

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою «Управління туристичним та курортним бізнесом»
(назва освітньої програми)

на тему: **«СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДЕРЖАВИ»**

Виконавець
студент Центру заочної форми навчання
Голубєва Юрія Сергійовича _____
/підпис/

Науковий керівник
к.е.н., доцент
Бедрадіна Ганна Костянтинівна _____
/підпис/

ОДЕСА – 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Туристична галузь в Україні є однією із фундаментальних в економічному значенні. До пандемії COVID-19 та до початку повномасштабної війни в Україні прибутки з туристичної галузі складали вагомую частину в бюджеті держави, саме завдяки розвитку туризму відкриваються додаткові можливості і для інших галузей економіки, сприяє створенню більшої кількості робочих місць і розвитку малого бізнесу. З початку війни в Україні діяльність в сфері туризму майже було поставлено на паузу, але вже з квітня 2022 року туристична галузь почала відроджуватися і це відродження почалося з внутрішнього туризму. Ведення бойових дій на територіях України завдає чималої шкоди для туристичних об'єктів, а значить і для індустрії в цілому. Негативні зміни в галузі туризму які відбулися внаслідок україно-російської війни потребують пошуку напрямів подолання їх наслідків з використанням міжнародного досвіду післявоєнного відновлення туристичної галузі провідних країн світу, а також з урахуванням принципів концепції сталого розвитку туризму і визначило тему кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є розгляд позитивного досвіду швидкого відновлення сфери туризм в країнах, які постраждали внаслідок військових конфліктів та з'ясування перспективних напрямів повоєнного відновлення для українського туристичного ринку.

Мета дослідження обумовила наступні завдання:

- розкрити теоретичні та практичні засади впливу війни на туристичну діяльність;
- проаналізувати розвиток індустрії туризму в Україні в умовах російсько-української війни;
- дослідити проблеми та перспективи післявоєнного відновлення туристичної індустрії України з урахуванням принципів концепції сталого розвитку туризму;
- визначити значення європейського історичного досвіду відновлення економіки після другої світової війни;
- проаналізувати моделі повоєнного відновлення туристичної галузі на прикладі Хорватії, Боснії та Герцеговині, Грузії;
- визначити переваги повоєнного відновлення туристичної галузі Кіпра та Ізраїлю
- запропонувати програмні моделі розвитку туристичного бізнесу у повоєнний період;
- обґрунтувати організаційно-економічні заходи відновлення туристичної галузі України у повоєнний період.

Об'єктом дослідження є процес аналізу світового досвіду повоєнного відновлення туристичної галузі держави.

Предметом дослідження є визначення використання світового досвіду повоєнного відновлення туристичної галузі для України.

Методи дослідження: логічного узагальнення (забезпечення послідовності в проведенні наукового дослідження й формування висновків); узагальнення й

систематизації (для систематизації поглядів науковців з досліджуваної проблематики); аналізу та синтезу (для визначення особливостей, проблем та факторів впливу на розвиток туризму в повоєнний період); схематичного й графічного зображення (для схематичного подання ключових теоретичних аспектів дослідження проблеми й наочного зображення статистичних матеріалів і аналітичних даних); статистичного аналізу (для аналізу розвитку туризму під час кризових явищ).

Теоретичною і методологічною основою дослідження є праці зарубіжних та українських вчених, як: Л. Окафор, В. Менсон, А. Фотіадіс, А. Оріндару, С. Вонгмонта, Бедрадіна Г.К., Герасименко В. Г., Давиденко І.В., Любіцева О. О., Мальська М. П., Михайличенко А. І., Нездойминов С. Г., Смирнов І. Г., Сокол Т. Г., Ткаченко Т. І., Чепурда Г. М., Черниш І. В. та інші. Дослідженню стану національної та міжнародної туристичної сфери під час війни в Україні присвячені наукові роботи: Г.В. Машикіна, М.В. Грабар, М.Ю. Кашка [1], Г. Парфененко [2], Т. Сак[3] та інших.

Питанням повоєнного відновлення туристичної галузі приділяють увагу в своїх роботах науковці: Н.В. Федорченко та В.К. Федорченко [4], О. Бордун, В. Шевчук [5]. Н. Барвінок [6], Л. Корчевська [7], І. Дворська [8], А.А. Моца, С.М. Шевчук, Н. М. Середа [9] та інші.

Інформаційна база дослідження. Дослідження по темі кваліфікаційної роботи проводилися за допомогою літературних джерел, матеріалів офіційних сайтів, останніх досліджень науковців з даної тематики, законодавчих та нормативних актів України, праць вітчизняних та зарубіжних науковців, власних спостережень, періодичних видань, матеріалів мережі Інтернет.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення кваліфікаційної роботи були апробовані та оприлюднені в матеріалах IV Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України» (м. Одеса, 10 квітня 2024 р.).

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 84 сторінки. Робота містить 2 таблиці та 15 рисунків. Список використаних джерел включає 87 найменувань і викладений на 10 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

В першому розділі кваліфікаційної роботи «Теоретико-методичні основи дослідження туристичної діяльності під час війни» розкрито теоретичні та практичні засади впливу війни на туристичну діяльність. Вплив війни на індустрію туризму є важливою сферою досліджень, яка має як теоретичне, так і практичне значення. Конфлікти та війни мають значні економічні, соціальні та культурні наслідки, які можуть негативно вплинути на індустрію туризму, економічні показники, соціальний розвиток тощо. Розуміння теоретичних основ цього впливу має важливе значення для розробки ефективних стратегій пом'якшення його наслідків. Розвиток туризму залежить від його здатності створювати нові робочі місця, збільшувати ВВП і зменшувати бідність. Однак війни можуть суттєво скоротити туристичні потоки, призупинити інвестиції та затримати розвиток інфраструктури, що може призвести до скорочення робочих місць та економічного зростання в окремих регіонах і по всій

країні в цілому. Не зважаючи на всі проблеми в туристичній галузі світу останні дані вказують на відновлення на 75% обсягів подорожей до Європи в 2022 році, спостерігається також відновлення туризму і у 2023 році, хоча й меншими темпами. У майбутньому прогнозується, що міжнародні подорожі до Європи досягнуть допандемічного рівня у 2025 році, тоді як внутрішні подорожі повністю відновляться у 2024 році. Таким чином, аналіз особливостей впливу російсько-української війни на розвиток туризму в світі та особливо в ЄС свідчить, що туристична індустрія країн зазнала значного потрясіння внаслідок повномасштабного вторгнення країни агресора на територію України. Однак, сьогодні туристична індустрія ЄС починає відновлюватися але не у кожній країні однаковими темпами. Проаналізовано розвиток індустрії туризму в Україні в умовах російсько-української війни. Війна на території України ускладнила загальний розвиток усіх рівнів туризму, і якщо говорити про збитки, завдані туристичній та рекреаційній інфраструктурі, то станом на 1 вересня 2022 року вони становлять 2,2 млрд доларів. Якщо класифікувати збитки за типами об'єктів, то зруйновано 1 800 об'єктів культури, 348 релігійних споруд, 343 спортивні об'єкти та 164 туристичні об'єкти. Виявлено, що в Україні в період післявоєнної відбудови необхідно активно просувати туристичний потенціал, розвивати нові ініціативи та залучати до цього процесу міжнародних партнерів. Рейман М. та інші вказують на можливі варіанти проведення військового туризму на даному етапі, висвітлюючи зарубіжний досвід та результати соціологічного опитування. Внаслідок значних втрат і збитків у всіх сферах зменшилися податкові надходження до державного бюджету. Аналізуючи сучасний стан і розвиток індустрії туризму в Україні, було проведено SWOT-аналіз і визначено слабкі й сильні сторони, можливості й загрози. Провівши SWOT-аналіз, було висвітлено можливості, сильні та слабкі сторони української туристичної галузі та проаналізовано можливі загрози для неї. Важливим завданням є переосмислення та реалізація існуючої стратегії розвитку українського туризму з урахуванням світового досвіду. Виявлено, що в Україні в період післявоєнного відновлення важливо активно розвивати туристичний потенціал, реалізовувати нові ініціативи та залучати до цього процесу партнерів і спеціалістів з інших країн. Аналізуючи результати післявоєнного відновлення туристичної галузі Хорватії, Боснії, Ізраїлю та Грузії можна стверджувати, що інтерес до цих країн збільшився в усьому світі. У цьому сенсі показовим є досвід Хорватії, де сильний туристичний бренд країни як головної туристичної дестинації на Адріатичному узбережжі сприяв швидкому відновленню туризму в країні після війни в 1990-х роках. Схожим прикладом є Туреччина, де час від часу загострюється турецько-курдський конфлікт. Для підтримки стабільного потоку туристів країна виділяє значні кошти на рекламу своїх рекреаційних та туристичних центрів. Тому для просування туристичного потенціалу України необхідно брати активну участь у міжнародних туристичних заходах та залучати партнерів і профільні організації до створення та реалізації програми відновлення туризму.

У другому розділі кваліфікаційної роботи «Аналіз світового історичного досвіду повоєнного відновлення туристичної галузі держави» визначено значення європейського історичного досвіду відновлення економіки після другої світової війни, проаналізовано моделі повоєнного відновлення туристичної галузі на прикладі Хорватії, Боснії та Герцеговині, Грузії, визначено переваги повоєнного відновлення

туристичної галузі Кіпра та Ізраїлю. Військова агресія Росії проти України триває, але всі експерти одностайні в планах відновлення української економіки вже сьогодні. Процесам структурної перебудови економіки після воєн і військових конфліктів, особливо в європейських країнах після Другої світової війни, присвячено багато глибоких досліджень. Наприклад, Е. Рейнерт стверджує, що всі багаті європейські країни сьогодні використовували ту саму стратегію відбудови своїх економік після війни – вони відмовилися від орієнтації на сировину на користь переробної промисловості та обов'язково пройшли через період, коли змагання – бажання і прагнення бути рівними чи вищими – було для них головним пріоритетом. Зокрема, «Німеччину врятувала», зазначає він, «стратегія виробництва, свідомий розвиток торгівлі та промисловості, відокремлений від сільського господарства та виробництва сировини». Сучасна історія часто показує, що закінчення війни також може вплинути на глобальні туристичні тенденції. Наприклад, після Другої світової війни, в середині 1950-х років, зародився організований туризм у його нинішньому розумінні, ставши повноцінним сектором світової економіки. Сталося це, в тому числі, завдяки масовій відбудові європейських міст. Для зміцнення позицій України в регіоні і ефективного запобігання можливої збройної агресії зі сходу в майбутньому, необхідно розроблення стратегії інтеграції країни в ЄС та НАТО, що передбачатиме фінансування відновлення в післявоєнний період та реформування економіки згідно запропонованих партнерами планів. Хорватія є прикладом успішного відновлення туризму після війни. Для ефективного функціонування та розвитку туризму в країні створено потужну систему органів управління. Вищим законодавчим органом у сфері туризму є Міністерство туризму, яке відповідає за національну стратегію і політику розвитку туризму та регулює туристичну діяльність в цілому. Вищим виконавчим органом є Комітет з питань туризму, діяльність якого спрямована на прийняття законодавчих та інших нормативних актів, а також контроль за виконанням завдань у різних аспектах туристичної діяльності. Хорватська туристична асоціація відповідає за просування туристичного продукту країни на світовому ринку. На регіональному та місцевому рівнях існує велика кількість департаментів та рад, відповідальних за питання туризму, до компетенції яких входить забезпечення розвитку туризму та готельного господарства, наприклад, шляхом вирішення проблем, пов'язаних з класифікацією готелів. Міністерство туризму також співпрацює з низкою некомерційних організацій та професійних асоціацій (наприклад, асоціацією туристичних агентств, готелів, кемпінгів), які регулюють діяльність приватного сектору в сфері туризму. Туризм є однією з основних експортних галузей Грузії і приносить значні доходи державній бюджету. До пандемії COVID-19 близько 72% доходів Грузії від експорту послуг надходили від туризму. Доходи від міжнародного туризму зросли й у 2018 році досягли 3,2 мільярда доларів США. У 2018 році туризм склав 7,6% від загального ВВП [59]. Після війни держава почала активно працювати над створенням свого туристичного бренду з метою виходу на новий якісний рівень. Перш за все, було розгорнуто масштабне будівництво та реконструкцію туристичних центрів і об'єктів у різних регіонах Грузії: Кахетії, Сванетії та Аджарії. Кілька важливих туристичних проєктів реалізовано в Тбілісі, Мцхеті, Батумі, Кварелі, Кобулєті та Гудаурі. У 2010 році Грузія розробила стратегію регіонального розвитку до 2017 року, яка визначає пріоритетними напрямками туризм і охорону

навколишнього середовища. Для залучення інвесторів і туристів було прийнято низку законів, таких як Закон «Про підтримку розвитку вільних туристичних зон Кобулети та Анаклія», метою якого є заохочення розвитку готельного господарства. Конфлікт у Боснії та Герцеговині тривав з 1992 по 1995 рік, але мир в країні часто характеризувався простою відсутністю збройного конфлікту, а не справжнім примиренням між різними громадами. Згідно з офіційними даними, починаючи з 1995 року кількість туристів в країні зростає на 24% щорічно, а Всесвітня туристична організація прогнозувала, що до 2020 року Боснія і Герцеговина вийде на третє місце в світі за рівнем розвитку туризму. У 2010 році Сараєво увійшло до 10 найкращих міст для відвідування Lonely Planet. Проблема відновлення індустрії туризму в Боснії та Герцеговині полягала в поганому визначенні пріоритетів. Зокрема, спочатку Світовий банк виділив кошти на відновлення економіки в цілому, тоді як увага була зосереджена на зміцненні державного режиму після того, як економічне відновлення не дало позитивних довгострокових результатів. Так що реконструкція не може розглядатися просто як технічне питання реабілітації життєвого простору, вона має мати довготривалий ефект для низки галузей. У післявоєнний період Кіпр зосередив свої зусилля на відновленні потоку туристів. У результаті в 1976 році кількість туристів зросла порівняно з 1975 роком на 300%, а через три роки потік туристів перевищив довоєнний. Кошти від туризму були використані для відновлення цивільної інфраструктури, аеропортів і готелів для вимушених мігрантів. У 1995 році туризм становив 20% ВВП, а зібрані кошти становили 40% від загального обсягу експорту товарів і послуг. Ще в 1972 році Кіпр підписав угоду про асоціацію з ЄС, подав заявку на членство в 1990 році і став повноправним членом Європейського співтовариства в 2004 році. Цей факт зміцнив міжнародну довіру до Республіки Кіпр і відкрив їй широкі можливості в сферах торгівлі та туризму. Проте гарантії членства в ЄС не поширюються на територію, окуповану ТРПК. Різниця в якості життя по той і інший бік зеленої лінії стає все помітнішою. Кіпру також вдалося посилити туристичну пропозицію та привабливість країни. Окрім пляжного та сонячного відпочинку, Кіпр пропонує багато інших цікавих напрямів, таких як гольф, винний туризм, еко туризм, релігійний туризм та багато іншого. Також Кіпр почав активно співпрацювати з туроператорами, що дозволило залучити більше туристів з різних країн. Завдяки цим заходам Кіпр зміг відновити туризм і збільшити кількість туристів, які відвідують країну. В останні роки туризм став ключовим сектором економіки Кіпру, на нього припадає понад 20% ВВП країни. Ізраїль – відносно молода країна на туристичній карті світу. За даними Центрального статистичного бюро Ізраїлю, у сфері в'їзного туризму спостерігаються постійні коливання. Зміни в секторі безпеки фіксуються через постійне протистояння між арабським та ізраїльським населенням, економічну ситуацію в світі та пандемію COVID-19. На початку 21 століття, незважаючи на збільшення туристичних прибуттів у 2000 році порівняно з 1999 роком у зв'язку з початком другої інтифади, результати вирівнялися. Було зафіксовано трирічний період спаду, який досяг найнижчої точки в 2002 році. Після цього цифри постійно зростали до 2006 року, коли почалася Друга Ліванська війна. У 2007 і 2008 роках кількість іноземних відвідувачів знову почала збільшуватися, досягнувши піку в 2008 році. Ізраїль продемонстрував стійкість перед обличчям коливань напруженості як під час війни з ліванською Хезболлою в 2006 році, так і під час

конфлікту в Газі в 2014 році. Розвиток туризму обмежена постійним протистоянням між єврейським і арабським населенням країни та терористичною діяльністю. Кожен випадок ескалації військового конфлікту, як у травні 2021 року в Газі та початок війни 7 жовтня 2023 року, позбавляє Ізраїль кожного четвертого туриста та понад півмільярда доларів доходу. Проте туризм протягом багатьох років залишається важливим сектором економіки, на нього припадає 5% загального експорту та 6% робочих місць [70]. У 2019 році кількість відвідувачів Ізраїлю досягла рекордних 4,55 мільйонів осіб.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи «Шляхи повоєнного відновлення туризму в Україні з урахуванням міжнародного досвіду» запропоновані програмні моделі розвитку туристичного бізнесу у повоєнний період. В перспективі відновлення туристичної галузі очікується динамічне зростання інтересу до історії, культури та визвольної боротьби України, минулого та сьогодення. Тенденція має бути спрямована на меморіальний, військово-патріотичний, лікувально-оздоровчий, рекреаційний та психологічний туризм. Ми вважаємо, що багато іноземних туристів будуть зацікавлені у відвідуванні місць бойової слави Збройних Сил України. Однак цього недостатньо. Насамкінець, ми маємо висувати аргументи, що, наприклад, гірськолижні курорти в Україні нічим не гірші, ніж у Словаччині та Австрії, і при цьому вони дешевші. Створення образу України як країни середньовічних замків, яких багато на Закарпатті та Поділлі. Для любителів урбаністичної культури - Київ, Одеса та Львів можуть стати містами муралів всесвітньо відомих художників. Майстерність багатьох з них не поступається майстерності муралів Берліна чи Нью-Йорка. Карпати та Закарпаття зацікавляють любителів екотуризму, крафтових турів та унікальних виноградників. Для любителів дикої природи є багато унікальних місць, таких як Полісся, Національний парк «Прип'ять-Стохід» та озеро Світязь, а також закарпатське озеро Синевир. Для європейських та американських туристів, захоплених популярною нині «урбаністичною розвідкою» (тури, метою яких є вивчення територій та об'єктів, галузей промисловості або спеціального використання, можливих покинутих будівель), буде цікавим не лише Чорнобиль, а й інші міста України, в яких, на жаль, зараз є багато місць такого типу. Українські туристичні офіси мають бути відкриті в багатьох розвинених країнах світу. Важливо не зациклювати туристичний імідж України на одному напрямку - наприклад, на військовому туризмі, наприклад, проблема єдиного іміджу наздогнала Словаччину, яку роками презентували як країну із замками та гірськолижними курортами. З цієї причини європейці сприймають свого сусіда як країну, де немає великих міст - лише гори і замки. Сьогодні всі спроби переконати туристів, що словацьке місто заслуговує на таку ж увагу, як і будь-який інший центральноєвропейський мегаполіс, поки що не увінчалися успіхом. Впровадження інновацій як основоположного елементу розвитку туристичної галузі призведе скорішого відновлення економічної активності в галузі туризму та підвищить конкурентоспроможність на світовому туристичному ринку. Обґрунтовано організаційно-економічні заходи відновлення туристичної галузі України у повоєнний період. Необхідність реалізації стратегії сталого розвитку України до 2030 року підвищила актуальність наукових досліджень шляхів вирішення проблем створення моделі інноваційно-інвестиційного забезпечення формування економічної стратегії відновлення туристичної галузі України. Це буде

зроблено з урахуванням досвіду післявоєнного відновлення провідних країн світу. Для розробки моделі інноваційно-інвестиційного забезпечення формування стратегії відновлення екологічно безпечного туризму та рекреації вважаємо за доцільне використати індикатори моніторингу туристично-рекреаційного потенціалу. Застосування цієї моделі з використанням соціально-економічного, інноваційно-інвестиційного, природно-екологічного, культурно-історичного та інфраструктурного потенціалів дасть можливість оцінити фактори впливу на конкурентоспроможність всієї туристично-рекреаційної сфери країни. Основною метою даної моделі є підвищення конкурентоспроможності галузі як на регіональному рівні, так і в Україні в цілому. Для проведення аналізу загальний дохід від туристичного збору можна представити у вигляді цільової функції, аргументами якої є кількість туристів, загальна кількість днів їх перебування в туристичних локаціях. Кореляційно-регресійна модель інноваційно-інвестиційної діяльності сприяє створенню економічних стратегій відновлення туристично-рекреаційного потенціалу регіонів України. Ми пропонуємо дослідити ефективність туристично-рекреаційної діяльності в Україні за допомогою регресійного аналізу та моделі Scatter Plot. Ця модель дозволить дослідити, як туристичний збір та загальні інвестиції впливають на регіональні бюджети. Регресійний аналіз використовується для відображення стану взаємозв'язку між досліджуваними економічними показниками. Для цього будується графік у прямокутній системі координат, де на осі Y відкладається значення результативної ознаки Y, а на осі X - значення факторної ознаки X. Сукупність точок для результативної та факторної ознак є кореляційним полем. На основі кореляційного поля висувається гіпотеза про зв'язок між усіма можливими значеннями X та Y. Для аналізу використано річні дані з 2016 по 2022 роки. Державна служба статистики України, Національне агентство розвитку туризму, МВФ та Національне антикорупційне бюро. Розглянемо динаміку досліджуваних показників та визначимо їх тренд за допомогою конструктора трендів Excel. Коефіцієнт детермінації моделі ВВП/податок на резидентність підтверджує її адекватність, оскільки $0,8759 (R^2)$, тобто у 87,6% випадків зміна податку на резидентність, та $0,954 (R^2)$, тобто у 95,4% випадків зміна розміру капітальних інвестицій призводить до зміни ВВП. Іншими словами, R^2 свідчить про тісний зв'язок між показниками. Таким чином, у досліджуваній ситуації майже 88% загальної варіації ВВП пояснюється зміною туристичного збору, тоді як 95% - зміною інвестицій. Отже, можна сказати, що зростання туристичного збору та інвестицій значно покращує ВВП держави. Відповідно до прогнозу та високої ймовірності, спостерігатимемо зростання обох показників (прогноз демонструє нижчі темпи зростання порівняно із високою ймовірністю). За прогнозом низької ймовірності динаміка туристичного збору та інвестицій у 2023–2025 рр. спостерігатимемо зростання цих показників, але при розробки будь яких прогнозів необхідно враховувати ситуацію з війною в Україні і з високою ймовірністю можна стверджувати, що вірогідність запропонованих прогнозів може бути перенесена по роках.

ВИСНОВКИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи розкрито теоретико-методологічні засади дослідження туристичної діяльності в умовах війни. Аналіз специфіки впливу

російсько-української війни на розвиток туризму у світі та, зокрема, в країнах ЄС показує, що туристична галузь країн зазнала значного впливу через масштабне вторгнення країни-агресора на територію України. Однак сьогодні європейська туристична галузь починає відновлюватися, але не однаковими темпами в усіх країнах.

Дослідження стану та перспектив розвитку міжнародного туризму в Україні в умовах глобальних викликів показало, що туристичний сектор країни є надзвичайно вразливим до зовнішніх та внутрішніх викликів, таких як пандемія COVID-19 та російсько-українська війна. Туристична інфраструктура зазнала значних втрат, однак досвід попередніх років демонструє здатність сектору відновлюватися навіть у складних умовах. Діджиталізація, зокрема, відіграє ключову роль у цьому процесі, пропонуючи нові можливості для управління ресурсами та покращення взаємодії з туристами. Це підкреслює його роль як важливого елемента української економіки, здатного сприяти економічному розвитку та створенню нових робочих місць у посткризовий період. Впровадження цифрових рішень дозволяє галузі туризму адаптуватися до мінливих ринкових умов, підвищити якість послуг та залучити більше туристів, що є важливим для стабілізації сектору. З'ясовано, що в Україні в період післявоєнного відновлення важливо активно просувати туристичний потенціал, впроваджувати нові ініціативи та залучати до цього процесу партнерів і фахівців з інших країн.

Доведено, що сталий розвиток туризму базується на концепції сталого розвитку, яка є сукупністю ідей, положень і постулатів різних наук і спрямована на модифікацію взаємовідносин між людиною і природою з метою розширення можливостей для економічного зростання та розробки глобальної стратегії розвитку, орієнтованої на максимальне збереження і відновлення біосфери. Одним із наслідків цієї масштабної війни стало визнання України у світі. У зв'язку з цим з'явилися можливості для розвитку потужного туристичного бренду. Питання репутації та іміджу завжди важливі, але під час кризи вони стають особливо актуальними. Після закінчення війни, спираючись на практику європейських та близькосхідних країн, розробляючи та впроваджуючи стратегію відновлення економіки та залучаючи для цього іноземні кошти та репарації сфера туризму, дозвілля та гостинності буде слугувати підтримці постійного інтересу іноземних інвесторів до України.

У другій частині кваліфікаційної роботи було досліджено процеси реструктуризації економіки після воєн та військових конфліктів, зокрема в європейських країнах після Другої світової війни. Детальне вивчення факторів, які стали основою для стрімкого економічного зростання європейських країн після Другої світової війни, свідчить про важливу роль ефективних та своєчасних економічних реформ, запроваджених паралельно з отриманням міжнародної підтримки. Сучасна історія часто демонструє, що закінчення війни також може вплинути на світові тенденції розвитку туризму. Так, після Другої світової війни, в середині 1950-х років, зародився організований туризм в його сучасному розумінні, який став повноцінною галуззю світової економіки.

Проаналізовано досвід післявоєнного відновлення економіки і, зокрема, туристичної галузі Хорватії, показано, що вже до 2003 року країна відновила свій ВВП до рівня 1990 року, а завдяки ефективній реалізації програми післявоєнного

відновлення виконала умови для вступу в ЄС і стала його членом у 2013 році. Сьогодні хорватська туристична галузь забезпечує майже три чверті загального обсягу експортних надходжень від послуг країни. Основною метою туристичної політики Хорватії є підвищення якості туристичних послуг та просування національного продукту на міжнародному туристичному ринку. Цьому сприяє раціональна організаційна структура управління туризмом, особливо на регіональному та місцевому рівнях, а також активна співпраця між державними та громадськими органами.

Досвід Грузії є прикладом антикризової стратегії відродження туристичної галузі після завершення збройного конфлікту. Слід зазначити, що російсько-грузинський військовий конфлікт 2008 року негативно вплинув на всі сектори грузинської економіки, при цьому найбільших втрат зазнав сегмент подорожей, готельного та туристичного бізнесу. Після війни загальний обсяг в'їзного туризму збільшився на 23% порівняно з попереднім роком і досяг позначки в 1,3 мільйона іноземних відвідувачів завдяки впровадженню стратегічного планування в туристичній галузі. До початку війни лише 2-3% населення світу знали про туристичний потенціал Грузії, але незабаром після закінчення війни Грузія досягла збільшення туристичних потоків і визнання на міжнародній туристичній арені.

Проаналізовано позитивну динаміку післявоєнної відбудови Боснії і Герцеговини та з'ясовано низку питань, зокрема те, що міжнародні сили зробили більше для відновлення державного суверенітету та здійснення відбудови всіх галузей економіки, ніж національний уряд.

Доведено, що одним з ключових факторів відновлення туризму на Кіпрі стало встановлення дисципліни у фінансовій сфері, що підвищило довіру інвесторів та залучило нові інвестиції в туристичну інфраструктуру країни. Крім того, країна змогла посилити свою безпеку і зробити все можливе для забезпечення безпеки туристів, що стало фактором, який привабив більше туристів. Кіпрський туризм рухається в напрямку сталого розвитку. Країна більше не концентрується на збільшенні кількості відвідувачів. Замість цього вона спрямовує свої зусилля на розвиток агротуризму, екотуризму та гастротуризму, занурення в місцеву культуру.

Зазначається, що розвитку туризму в Ізраїлі перешкоджає постійне протистояння між єврейським та арабським населенням країни, а також терористична діяльність. Кожна ескалація військового конфлікту, подібна до тієї, що сталася у травні 2021 року в Секторі Гази та початку війни 7 жовтня 2023 року, позбавляє Ізраїль кожного четвертого туриста та понад півмільярда доларів доходу. Тим не менш, туризм залишається важливою частиною економіки протягом багатьох років, забезпечуючи 5% всього експорту і 6% зайнятості. За 2019 рік кількість відвідувачів Ізраїлю досягла рекордних 4,55 мільйона. Активному відновленню туризму в Ізраїлі сприяє наявність унікального туристичного потенціалу, реалізація державою цілеспрямованої туристичної політики, безпрецедентні заходи безпеки та впровадження інноваційних проектів для залучення туристів на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

У третій частині кваліфікаційної роботи показано, що в перспективі відновлення туристичної галузі очікується динамічне зростання інтересу до історії, культури та визвольної боротьби України, минулого та сьогодення. Очікується

тенденція до розвитку меморіального, військово-патріотичного, лікувально-оздоровчого, рекреаційного та психологічного туризму. Визначено, що інноваційно-інвестиційне забезпечення економічної стратегії відновлення туристично-рекреаційного потенціалу держави можливе за умови формування ефективної національної та регіональної науково-технічної, соціально-економічної та екологічної політики, спрямованої на стимулювання інноваційної діяльності та залучення інвестицій. Системний підхід до аналізу особливостей застосування інноваційних технологій у регіональному туризмі, дозволить сформувати низку пріоритетних можливостей та напрямів розвитку галузі, які можуть бути реалізовані з урахуванням особливостей певного регіону. В результаті реалізації стратегії будуть підкріплені засоби ефективного використання наявного туристичного потенціалу певного регіону на основі принципів сталого розвитку шляхом організаційного та інформаційного забезпечення розвитку туристичної галузі та проведення наукових досліджень з вивчення попиту на туристичні послуги, виявлення основних споживачів туристичних послуг, у тому числі іноземних.

Доведено необхідність реалізації стратегії сталого розвитку України до 2030 року, що підвищує актуальність наукових досліджень щодо шляхів вирішення проблем створення моделі інноваційно-інвестиційного забезпечення формування економічної стратегії відновлення туристичної галузі України з урахуванням досвіду післявоєнного відновлення провідних країн світу. Здійснено прогнозування динаміки туристичного збору та інвестицій у туристичну галузь України до 2025 року з урахуванням світового досвіду. Згідно з прогнозами з низькою ймовірністю у 2023-2025 роках ми спостерігатимемо зростання цих показників, але при складанні прогнозів необхідно враховувати ситуацію війни в Україні, і можна стверджувати, що ймовірність запропонованих прогнозів може бути перенесена за роками.

АНОТАЦІЯ

Голубєв Ю.С. «Світовий досвід повоєнного відновлення туристичної галузі держави»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація» за освітньою програмою «Управління туристичним та курортним бізнесом» Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Метою кваліфікаційної роботи є розгляд позитивного досвіду швидкого відновлення сфери туризм в країнах, які постраждали внаслідок військових конфліктів та з'ясування перспективних напрямів повоєнного відновлення для українського туристичного ринку.

Об'єктом дослідження є процес аналізу світового досвіду повоєнного відновлення туристичної галузі держави. Предметом дослідження є визначення використання світового досвіду повоєнного відновлення туристичної галузі для України.

В першому розділі кваліфікаційної роботи розкрито теоретико-методичні основи дослідження туристичної діяльності під час війни. У другому розділі кваліфікаційної роботи розглядаються процеси структурної перебудови економіки та туристичної галузі після воєн і військових конфліктів в країнах Європи та Близького сходу. У третьому розділі кваліфікаційної роботи показано, що в перспективі відновлення туристичної галузі очікується динамічне зростання інтересу до історії, культури та визвольної боротьби України, минулого та сьогодення. Визначено, що інноваційно-інвестиційне забезпечення економічної стратегії відновлення туристично-рекреаційного потенціалу держави можливе за умови формування ефективної національної та регіональної науково-технічної, соціально-економічної та екологічної політики, спрямованої на стимулювання інноваційної діяльності та залучення інвестицій.

Ключові слова: досвід, повоєнне відновлення, туристична сфера, інноваційно-інвестиційне забезпечення, туристично-рекреаційний потенціал.

ANNOTATION

Golubiev Y.S. «World experience in the post-war restoration of the country's tourism industry»

Qualification work for a master's degree in specialty 242 “Tourism and Recreation” under the educational program “Management of tourism and resort business”
Odesa National Economic University - Odesa, 2024.

The qualification work consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references and appendices.

The purpose of the qualification work is to consider the positive experience of rapid recovery of the tourism sector in countries affected by military conflicts and to identify promising areas of post-war recovery for the Ukrainian tourism market.

The object of the study is the process of analyzing the world experience of post-war recovery of the tourism industry of the state. The subject of the study is to determine the use of the world experience of post-war recovery of the tourism industry for Ukraine.

The first chapter of the qualification work reveals the theoretical and methodological foundations of the study of tourism activities during the war. The second section of the qualification work examines the processes of structural restructuring of the economy and the tourism industry after wars and military conflicts in Europe and the Middle East. The third section of the qualification work shows that in the future, the recovery of the tourism industry is expected to see a dynamic increase in interest in the history, culture and liberation struggle of Ukraine, past and present. It is determined that innovation and investment support for the economic strategy of restoring the tourist and recreational potential of the state is possible provided that an effective national and regional scientific, technical, socio-economic and environmental policy aimed at stimulating innovation and attracting investment is formed.

Keywords: experience, post-war recovery, tourism sector, innovation and investment support, tourism and recreational potential.

